

Poznámky k výskytu několika druhů nosatců (Coleoptera: Curculionoidea) v České republice

Filip Trnka¹, Jiří Krátký² & Robert Stejskal³

¹ Zeyerova 18, CZ-779 00 Olomouc; e-mail: filip.trnka88@gmail.com

² Třebechovická 821, CZ-500 03 Hradec Králové; e-mail: macshort@tiscali.cz

³ Správa Národního parku Podyjí, Na Výhlídce 5, CZ-669 02 Znojmo; e-mail: rstejskal@centrum.cz

TRNKA F., KRÁTKÝ J. & STEJSKAL R. 2017: Poznámky k výskytu několika druhů nosatců (Coleoptera: Curculionoidea) v České republice (Notes on the occurrence of several weevil species (Coleoptera: Curculionoidea) of the Czech Republic). – Západočeské entomologické listy, 8: 71–75. Online: <http://www.zpcse.cz/entolisty/entolisty.html>, 10-12-2017.

Abstract. *Lachnaeus crinitus* (Boheman, 1836) is recorded from Bohemia for the first time. *Celiodinus nigratarsis* (Hartmann, 1895) is a new species for Moravia. Possible occurrences of *Nanophyes globulus* (Germar, 1821), *Pelenomus olssoni* (Israelson, 1972) and *Neoplinthus tigratus porculus* (Fabricius, 1801) in Moravia are confirmed. Bionomic notes on the weevil species are also presented.

Key words: Curculionidae, Brentidae, Conoderinae, Lixinae, Molytinae, Nanophyinae, Ceutorhynchitae, new records, faunistics, Czech Republic

ÚVOD

V příspěvku navazujeme na práce BENEDIKT et al. (2016) a BENEDIKT et al. (2017) a uvádíme další doplňky k vydanému komentovanému seznamu nosatců České republiky a Slovenska (BENEDIKT et al. 2010) i s ohledem na časové rozlišení nálezů, pro které tato publikace uvádí rok 1970 jako mezník mezi historickým a recentním výskytem jednotlivých druhů.

METODIKA

Práce je založena na výsledcích terénních průzkumů autorů. Sběr materiálu byl prováděn běžnými sběratelskými metodami. Odchov larev druhu *Neoplinthus tigratus porculus* (Fabricius, 1801) byl prováděn vykopáním kořenů živých rostlin a jejich umístěním do otevřené nádoby s jemným, pravidelně vlhčeným pískem. Použitá nomenklatura vychází z kooperativního katalogu palearktických nosatců (ALONSO-ZARAZAGA et al. 2017). V práci jsou použity zkratky: coll. – sbírka, det. – determinoval, ex. – exemplář, leg. – sbíral, nepubl. – nepublikováno, observ. – pozorování, pers. comm. – osobní sdělení, PP – přírodní památka, VVP – vojenský výcvikový prostor.

PŘEHLED NÁLEZŮ

Brentidae: Nanophyinae

Nanophyes globulus (Germar, 1821) (Obr. 1)
Moravia bor., Mrsklesy, bývalý tankodrom VVP Li-

bavá (6470), GPS: 49°35'42.515"N, 17°25'3.805"E, 25.VII.2016, 8 ex., individuální sběr na *Peplis portula*, F. Trnka leg., det. et coll.

Téměř výhradně evropský druh, rozšířený od Španělska přes střední Evropu až na Ukrajinu a disjunktivně také na ruském Dálném východě (ALONSO-ZARAZAGA et al. 2017). Z ČR jej historicky uvedl prvně LOKAY (1869) z Prahy, kterého cituje STREJČEK (2005) s tím, že již druh na území Prahy v letech 1959–1999

Obr. 1. *Nanophyes globulus*. Bohemia: Hradec Králové, PP Na Plachtě. Foto: F. Trnka.

Fig. 1. *Nanophyes globulus*. Bohemia: Hradec Králové, PP Na Plachtě. Photo: F. Trnka.

Obr. 2. Lokalita Mrsklesy – biotop *Nanophyes globulus* a *Pelenomus olssoni*. Foto: F. Trnka.

Fig. 2. Locality Mrsklesy – habitat of *Nanophyes globulus* and *Pelenomus olssoni*. Photo: F. Trnka.

nepotvrdil. Následně druh publikoval WANKA (1915) z okolí Těšina [=Český Těšín či polský Cieszyn], posléze ho FLEISCHER (1927–1930) uvedl z Čech v okolí Plzně a také na Moravě ze Slezska u Těšina, později také STREJČEK (1969) z jižních Čech (Písek). Recentní nálezy z východních Čech z již vyhlášené PP Na Plachtě uvádí MIKÁT et al. (1997) a MIKÁT & HÁJEK (1999), další současné sběry pocházejí z jižních Čech a Plzeňska (K. Schön, pers. comm.). BENEDIKT et al. (2010) uvádí druh recentně z Moravy, ovšem k tomuto údaji chyběl konkrétní dokladový materiál (S. Benedikt & K. Schön, pers. comm.). Monofágní druh s vazbou na kalužník šruchový (*Peplis portula*), larvy se vyvíjejí v plodech (GØNGET 1997). Dospělci se vyskytují v létě a na podzim, žijí velmi skrytě, převážně na spodní straně listů živných rostlin nebo pod nimi na narušovaných vlhkých biotopech s minimem vegetace (Obr. 2). **Potvrzení výskytu na Moravě.**

Curculionidae: Conoderinae: Ceutorhynchitae

Coeliodinus nigratarsis (Hartmann, 1895) (Obr. 3) Moravia occ., Radostín env. (6361), 7.VII.2017, 4 ex., smykem z *Betula pubescens*, J. Krátký & J. Pelikán leg., det. et coll.

Druh rozšířený v severní části Eurasie (ALONSO-ZARAZAGA et al. 2017). Dle BENEDIKTA et al. (2010) byl v ČR dosud znám pouze z Čech z nálezů na Šumavě, Liberecku, Františkolázeňsku, Třeboňsku a v Krušných horách. Nový nález na Českomoravské vrchovině v okolí Radostína je sice situován do historicky české části regionu, lokalita však nyní leží v moravském okrese Žďár nad Sázavou. Je také velmi pravděpodobné, že se tento vzácný nosatec vyskytuje i na poměrně četných okolních rašelinných lokalitách le-

Obr. 3. *Coeliodinus nigratarsis*. Moravia: Radostín. Foto: J. Skuhrovec.

Fig. 3. *Coeliodinus nigratarsis*. Moravia: Radostín. Photo: J. Skuhrovec.

Obr. 4. Lokalita Radostín – biotop *Coeliodinus nigratarsis*. Foto: J. Krátký.

Fig. 4. Locality Radostín – habitat of *Coeliodinus nigratarsis*. Foto: J. Krátký.

žících v moravské části Žďárska.

Obývá chladnější rašelinné biotopy (Obr. 4), zjištěn byl na bříze pýřité (*Betula pubescens*), b. trpasličí (*B. nana*) a pravděpodobně i na b. karpatské (*B. carpathica*) (DIECKMANN 1972, BENEDIKT et al. 2010). **Nový druh pro Moravu.**

Pelenomus olssoni (Israelson, 1972) (Obr. 5)

Moravia bor., Mrsklesy, bývalý tankodrom VVP Libavá (6470), GPS: 49°35'42.515"N, 17°25'3.805"E, 25.VII.2016, 1 ex., individuální sběr na *Peplis por-*

Obr. 5. *Pelenomus olssoni*. Bohemia: Hradec Králové, PP Na Plachtě. Foto: F. Trnka.

Fig. 5. *Pelenomus olssoni*. Bohemia: Hradec Králové, PP Na Plachtě. Photo: F. Trnka.

tula, F. Trnka leg., det. et coll.

Evropský druh s centrem rozšíření ve střední a západní Evropě (ALONSO-ZARAZAGA et al. 2017). Jako nový druh pro Československo byl ohlášen z Hradce Králové (FREMUTH 1987), později opět publikován z Hradce Králové z již vyhlášené PP Na Plachtě (MIKÁT et al. 1997). Nověji uveden z Křivoklátska (RÉBL 2010, MORAVEC & RÉBL 2016). Z Moravy je znám pouze z jediného nálezu z Pavlovských kopců v roce 1954 (BENEDIKT et al. 2010), proto byl jeho výskyt veden pouze jako historický.

Monofágní druh s vazbou na kalužník šruchový (*Pepelis portula*). Larva žije ektofágně a volně se pohybuje po rostlině (ISRAELSSON 1972, RHEINHEIMER & HASSLER 2010). Imaga jsou nacházena především v pozdním létě a na podzim, žijí skrytě pod živnými rostlinami nebo na jejich spodních listech na narušovaných vlhkých biotopech s minimem vegetace (Obr. 2). **Potvrzení výskytu na Moravě.**

Curculionidae: Lixinae

Lachnaeus crinitus (Boheman, 1836) (Obr. 6)
Bohemia or., Dolní Ředice, vlhká louka (5961) GPS: 50°5'42.331"N, 15°55'23.392"E, 13.VII.2017, 5 ex., 6.IX.2017, 3 ex., 13.IX.2017, desítky ex. observ. – dospělci, larvy a kukly v květních lůžkách živné rostliny, vše individuálně nalezeno na *Inula britannica*, F. Trnka leg., det. et coll.

Euroasijský druh, rozšířený od Španělska přes celou

Obr. 6. *Lachnaeus crinitus*. Bohemia: Dolní Ředice. Foto: F. Trnka.

Fig. 6. *Lachnaeus crinitus*. Bohemia: Dolní Ředice. Photo: F. Trnka

Obr. 7. Lokalita Dolní Ředice – biotop *Lachnaeus crinitus*. Foto: F. Trnka.

Fig. 7. Locality Dolní Ředice – habitat of *Lachnaeus crinitus*. Photo: F. Trnka.

Evropu (vyjma severních oblastí a Skandinávie) až na Sibiř, také ve střední Asii, Turecku a Mongolsku (ALONSO-ZARAZAGA et al. 2017). BENEDIKT et al. (2010) uvádí druh pouze z Moravy, kde je znám z více lokalit na Břeclavsku a Znojemsku (R. Stejskal & F. Trnka, nepubl.).

Obývá suchá i vlhká stanoviště a je udáván z blešníku úplavičného (*Pulicaria dysenterica*) a omanu britského (*Inula britannica*) (DIECKMANN 1983). Lokalita u obce Dolní Ředice (Obr. 7) náleží dle katalogu biotopů (CHYTRÝ et al. 2010) do kategorie T1.9 Střídavě vlhké bezkolencové louky. **Nový druh pro Čechy.**

Curculionidae: Molytinae

Neoplinthus tigratus porculus (Fabricius, 1801)
(Obr. 8)

Moravia mer., Oleksovice, PP Oleksovická mokřina (7063), 10.IV.2017, 19.V.2017, 10.VI.2017 a 1.VII.2017, desítky larev v kořenech *Humulus lupulus* na okrajích lužního lesa, 3 ex. dochovány v laboratorních podmínkách, R. Stejskal leg., det. et coll. Evropský druh s několika poddruhy, známý z Francie, Itálie, střední Evropy, Slovinska, Bosny a Hercegoviny, Chorvatska, Rumunska a Ukrajiny (ALONSO-ZARAZAGA et al. 2017). Z ČR historicky uveden Fleischerem (1927–1930) a Balthasarem (1957) a teprve nedávno byl potvrzen jeho recentní výskyt v Čechách (TRNKA et al. 2017). BENEDIKT et al. (2010) považovali výskyt druhu v Čechách za nepravděpodobný nebo nemožný a z Moravy jej neváděli vůbec.

Obr. 8. *Neoplinthus tigratus porculus*. Bohemia: Štětí. Foto: F. Trnka.

Fig. 8. *Neoplinthus tigratus porculus*. Bohemia: Štětí. Photo: F. Trnka.

Obr. 9. Lokalita Oleksovice, PP Oleksovická mokřina – biotop *Neoplinthus tigratus porculus*. Foto: R. Stejskal.

Fig. 9. Locality Oleksovice, PP Oleksovická mokřina – habitat of *Neoplinthus tigratus porculus*. Photo: R. Stejskal.

Bezkrídlý nosatec, žijící podle pozorování v ČR velmi skrytě na sběratelsky neatraktivních biotopech, jako jsou nitrofilní porosty kopřiv a chmele (Obr. 9), což je zřejmě hlavním důvodem absence nálezových dat v posledních desetiletích. Možnost recentního osídlení nebo zavlečení do českých zemí nepředpokládáme. BALTHASAR (1957) uvádí druh pod českým názvem klikoroh chmelový a uvádí jeho výskyt na vinicích a chmelnicích. **Potvrzení výskytu na Moravě.**

PODĚKOVÁNÍ

Za poskytnutí materiálu ke studiu děkujeme Janu Pelikánovi (Hradec Králové) a za zhotovení fotografie *Coeliodinus nigratarsis* Jiřímu Skuhrovcovi (Praha). Stanislavu Benediktovi (Plzeň) a Karlu Schönovi (Litvínov) patří poděkování za doplňující informace k prezentovaným nálezům. A v neposlední řadě děkujeme Martinu Dančákovi (Olomouc) za determinaci rostliny *Inula britannica*.

LITERATURA

- ALONSO-ZARAZAGA M. A., BARRIOS H., BOROVEC R., BOUCHARD P., CALDARA R., COLONNELLI E., GÜLTEKIN L., HLAVÁČ P., KOROTYAEV B., LYAL C. H. C., MACHADO A., MEREGALLI M., PIEROTTI H., REN L., SÁNCHEZ-RUIZ M., SFORZI A., SILFVERBERG H., SKUHROVEC J., TRÝZNA M., VELÁZQUEZ DE CASTRO A. J. & YUNAKOV N. N. 2017: Cooperative Catalogue of Palaearctic Coleoptera Curculionoidea. – Monografías electrónicas SEA, vol. 8: 2/11/2017, Sociedad Entomológica Aragonesa (S.E.A.), Zaragoza, 729 pp. Online: <http://sea-entomologia.org/monoelec.html> (navštíveno 10.11.2017).
- BALTHASAR V. 1957: Řád brouci – Coleoptera. Pp. 419–703. In: BALTHASAR V., BOUČEK Z., GÜNTHER V., ŠEDIVÝ J. & PELIKÁN J. (eds): Klíč zviřeny ČSR, díl II. Trásnokřídli, blanokřídli, řásnokřídli, brouci. – Nakladatelství Československé akademie věd, Praha, 746 pp.
- BENEDIKT S., BOROVEC R., FREMUTH J., KRÁTKÝ J., SCHÖN K., SKUHROVEC J. & TRÝZNA M. 2010: Komentovaný seznam nosatcovitých brouků (Coleoptera: Curculionoidea bez Scolytinae a Platypodinae) České republiky a Slovenska, 1. díl. Systematika, faunistika, historie výzkumu nosatcovitých brouků v České republice a na Slovensku, nástin skladby, seznam. Komentáře k Anthribidae, Rhynchitidae, Attelabidae, Nanophyidae, Brachyceridae, Dryophthoridae, Eirrhinidae a Curculionidae: Curculioninae, Bagoinae, Baridinae, Ceutorhynchinae, Conoderinae, Hyperinae (Annotated checklist of weevils (Coleoptera: Curculionoidea excepting Scolytinae and Platypodinae) of the Czech Republic and Slovakia Part 1. Systematics, faunistics, history of research on weevils in the Czech Republic and Slovakia, structure outline, checklist. Comments on Anthribidae, Rhynchitidae, Attelabidae, Nanophyidae, Brachyceridae, Dryophthoridae, Eirrhinidae and Curculionidae: Curculioninae, Bagoinae, Baridinae, Ceutorhynchinae,

- Conoderinae, Hyperinae). – Klapalekiana, 46 (Suppl.): 1–363.
- BENEDIKT S., KRÁTKÝ J. & SCHÖN K. 2016: Nové a potvrzené druhy nosatců (Coleoptera: Curculionoidea) pro Českou republiku a Slovensko. – Západočeské entomologické listy, 7: 25–31. Online: <http://www.zpcse.cz/entolisty/entolisty.html>, 3-6-2016 (navštíveno 31.10.2017).
- BENEDIKT S., KRÁTKÝ J. & STANOVSKÝ J. 2017: Doplnky k seznamu nosatců (Coleoptera: Curculionoidea) České republiky a Slovenska. – Západočeské entomologické listy, 8: 15–21. Online: <http://www.zpcse.cz/entolisty/entolisty.html>, 6-4-2017 (navštíveno 31.10.2017).
- DIECKMANN L. 1972: Beiträge zur Insektenfauna der DDR: Coleoptera – Curculionidae: Ceutorhynchinae. – Beiträge zur Entomologie, 22: 3–128.
- DIECKMANN L. 1983: Beiträge zur Insektenfauna der DDR: Coleoptera – Curculionidae (Tanymecinae, Leptopiinae, Cioninae, Tanyrhynchinae, Cossoninae, Raymondionyminae, Bagoinae, Tanysphyrinae). – Beiträge zur Entomologie, 33: 257–381.
- FLEISCHER A. 1927–1930: Přehled brouků fauny Československé republiky. – Moravské muzeum zemské, Brno, 485 pp.
- FREMUTH J. 1987: Faunistic records from Czechoslovakia. Coleoptera: Curculionidae. – Acta Entomologica Bohemoslovaca, 84: 229–232.
- GØNGET H. 1997: The Brentidae (Coleoptera) of Northern Europe. – Fauna Entomologica Scandinavica, 34: 1–289.
- ISRAELSSON G. 1972: *Phytobius olssoni* n. sp. – Entomologische Blätter, 68(3): 167–169.
- CHYTRÝ M., KUČERA T., KOČÍ M., GRULICH V. & LUSTYK P. (eds) (2010): Katalog biotopů České republiky. Ed. 2. – Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Praha, 445 pp.
- LOKAY E. 1869: Verzeichniss der Käfer Böhmens. – Archiv für die Naturwissenschaftliche Landesdurchforschung von Böhmen 1, Sect. 4: 7–77.
- MIKÁT M., FREMUTH J. & PROUZA J. 1997: Příspěvek k poznání fauny brouků (Coleoptera) navrhovaného chráněného území „Na Plachtě“ v Hradci Králové (Contribution to the knowledge of fauna of beetles (Coleoptera) of protected area „Na Plachtě“ (Eastern Bohemia, Czech Republic)). – Acta Musei Reginaehradecensis, Series A, 25: 93–154.
- MIKÁT M. & HÁJEK J. 1999: Druhý příspěvek k poznání fauny brouků (Coleoptera) přírodní památky „Na Plachtě“ v Hradci Králové (The second contribution to the knowledge of the beetle fauna (Coleoptera) in the Nature Monument „Na Plachtě“ (Hradec Králové, Czech Republic)). – Acta Musei Reginaehradecensis, Series A, 27: 129–149.
- MORAVEC P. & RÉBL K. 2016: Výsledky faunistického průzkumu brouků (Coleoptera) na území Chráněné krajinné oblasti a Biosférické rezervace Křivoklátsko (Česká republika). Dodatek III (Results of the faunistic survey of beetles (Coleoptera) in the Křivoklátsko Protected Landscape Area and Biosphere Reserve (Czech Republic). Appendix III). – Elateridarium, 10: 1–42. Online: <http://www.elateridae.com/elateridarium/page.php?id-cl=259>, 29-01-2016 (navštíveno 31.10.2017).
- RÉBL K. 2010: Výsledky faunistického průzkumu brouků (Coleoptera) na území Chráněné krajinné oblasti a Biosférické rezervace Křivoklátsko (Česká republika) (Results of faunistic survey of beetles (Coleoptera) in the territory of Protected Landscape Area and Biospheric Reservation Křivoklátsko (Czech Republic)). – Elateridarium, 4 (Suppl.): 1–253. Online: <http://www.elateridae.com/elateridarium/page.php?id-cl=144>, 02-02-2010 (navštíveno 31.10.2017).
- RHEINHEIMER J. & HASSLER M. 2010: Die Rüsselkäfer Baden-Württembergs. – Verlag Regionalkultur & LUBW Landesanstalt für Umwelt, Messungen und Naturschutz Baden-Württemberg, Karlsruhe, 944 pp.
- STREJČEK J. 1969: Příspěvek k poznání brouků čeledí Bruchidae, Urodonidae, Anthribidae a Curculionidae v Československu 2 (Contribution to the knowledge of Bruchidae, Urodonidae, Anthribidae and Curculionidae in Czechoslovakia 2). – Zprávy Československé Společnosti Entomologické ČSAV, 5: 83–88.
- STREJČEK J. 2005: Brouci čeledí Anthribidae a Curculionidae (s. lato) na území Prahy – opravy a doplnky k publikaci „Katalog brouků (Coleoptera) Prahy“, 2001, sv. 2 (Beetles of families Anthribidae and Curculionidae (s. lato) in the Praha territory – corrections and amendments to the „Catalogue of Beetles (Coleoptera) of Praha“, 2001, Vol. 2). – Natura Pragensis, 17: 25–73.
- TRNKA F., ČUDAN D., BOŽA P. & JANSÁ P. 2017: Faunistic records from the Czech Republic – 420. – Klapalekiana, 53: 163–165.
- WANKA T. 1915: Beitrag zur Coleopterenfauna von Österr.-Schlesien. – Wiener Entomologische Zeitung, 34: 199–214.

Obdrženo do redakce: 13.11.2017

Schváleno po recenzích: 20.11.2017